

นวัตกรรมวิถีชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง
THE INNOVATIVE WAY OF LIFE IN A SUFFICIENCY
ECONOMY COMMUNITY

¹พระสังวาม เขมปญโญ และ ²เอกชัย ศรีบุรินทร์

¹Phra Sangwan Khemapanyo, and ²Eakachai Sriburin

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

²มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

²Mahamakut Buddhist University, Thailand

²eakburin@gmail.com,

Received: January 7, 2025;

Revised: March 30, 2025;

Accepted: June 2, 2025

บทคัดย่อ

การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะและคุณค่าของชุมชนโดยมีการวางแผน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นทั้งวิธีการ กระบวนการ โครงการ หรือแผนงาน ที่กำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนในด้านต่างๆ ให้ดีขึ้น โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนในชุมชนนั่นเอง การพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จ จึงมิได้ขึ้นอยู่กับผลสำเร็จในทางวัตถุเท่านั้น หากแต่ขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางทัศนคติ ทักษะ ความรู้และความสามารถของประชาชนเป็นสำคัญ แต่ทว่าการพัฒนาชุมชนยังไม่เกิดผลในวงกว้างเท่าที่ควร เนื่องจากบุคคลจำนวนมากทั้งขาดความเข้าใจในแก่นแท้หรือเข้าใจคลาดเคลื่อนไม่สามารถมองเห็นคุณค่าที่แท้จริงซึ่งส่งผลต่อการกำหนดนโยบายตลอดจนกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนที่น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีความจำเป็นต้องมีการศึกษาแนวปฏิบัติ ว่าสอดคล้องหรือเป็นไปตามแก่นของปรัชญาหรือไม่ ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์การเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงสู่หมู่บ้านรักษาศีล 5

คำสำคัญ : ชุมชน, เศรษฐกิจพอเพียง

¹ อาจารย์, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

² อาจารย์ ดร., คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Abstract

Community development is defined as a planned change in the characteristics and values of a community. It functions as a method, process, project, or program designed to enhance various aspects of public well-being through active citizen participation. The primary goal is to address the essential needs of the populace. The success of community development is thus measured not merely by physical infrastructure, but by its ability to fundamentally enhance the attitudes, skills, knowledge, and competencies of the local citizens. Despite its potential, community development remains limited in scope as many stakeholders lack a profound understanding of its essence. This misinterpretation impacts the strategic implementation of the Sufficiency Economy Philosophy. Therefore, an investigation into the alignment of practices with the philosophy's core principles is necessary. This study specifically examines the linkage between the Sufficiency Economy and the 'Five Precepts Observing Villages' initiative.

Keywords: Community, Sufficient Economy

บทนำ

ความเป็นมาของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นที่ทราบกันดี ว่ามาจากหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม ชุมชนแห่งนักบุญเมืองลี้หมู่บ้านแห่งนี้ ตั้งชื่อตามรอยพระพุทธรูปที่ห้อยอยู่บริเวณในวัดพระพุทธรูปห้วยต้ม มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อันงดงามของ “ชาวป่าเกะญอ” ซึ่งมีความเป็นมาโดยสังเขป ดังนี้

ชุมชนพระบาทห้วยต้มถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ.2414 จาก ศรัทธาของ “ชาวป่าเกะญอ” หรือชาวกะเหรี่ยง อพยพจาก ต.แม่ต๋น อ.แม่ระมาด จ.ตาก ได้เข้ามาอาศัยอยู่ใกล้กับหลวงปู่ครูบาวงศ์ หรือ ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา และปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนากับหลวงปู่แทนการนับถือผีอย่างชาวเขาเผ่าอื่นๆ ปัจจุบันชุมชนนี้กลายเป็นชุมชนชาวป่าเกะญอขนาดใหญ่ ซึ่งทั้งหมดยังคงยึดถือแนวทางการ ปฏิบัติตนตามคำสอนของหลวงปู่ครูบาวงศ์กันอย่างเคร่งครัด จนกลายเป็นเสน่ห์ของชุมชนแห่งนี้

การขัดเกลาตนเองในด้านความประพฤติ คือ การมีศีลตามแนวทางพระพุทธศาสนาจะมีผลดีต่อสังคม เพราะความสำคัญในการรักษาศีล หรือปฏิบัติตามศีลได้แก่การฝึกหัดขัดเกลาตนเองเพื่อความก้าวหน้าในคุณธรรมที่ยิ่งๆขึ้นไป อนุกุล กุลสัมพันธ์ชัย ชาวป่าเกะญอ อีกหนึ่งชาวป่าเกะญอที่ได้รับฟังเรื่องราวจากรุ่นพ่อมาสู่รุ่นตัวเองที่ตั้งใจสานต่อสิ่งที่หลวงปู่ได้วางรากฐานไว้“ ...

หลวงปู่ครูบาวงศ์เปรียบเสมือนเสาหลักและหนังสือเล่มหนึ่งที่คอยบันทึกเรื่องราว คอยชี้แนะให้ประชาชนในชุมชนทำแบบไหนปฏิบัติตนอย่างไร ถนนต้องสร้างแบบนี้ เจริญต้องสร้างอย่างไร และที่สำคัญหลวงปู่สอนให้ประชาชนในชุมชนชาวปกากะญอ อยู่ร่วมกับสังคมภายนอกให้ได้ท่ามกลางการพัฒนาไปข้างหน้า แต่ประชาชนในชุมชนก็ยังรักษาขนบธรรมเนียมเช่นเดิม ตลอดมาที่เห็นชัดก็คือการที่ชุมชนนี้ยังคงเป็นชุมชนที่ไม่กินเนื้อสัตว์ มาจนถึงปัจจุบัน...”

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเป็นข้อมูลที่สำคัญที่แสดงให้เห็น ถึงการที่จะประสบผลสำเร็จในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่จะทำให้ประชาชนมีความศรัทธาที่แรงกล้าในการที่ปฏิบัติตามนั้น มีความสำคัญอยู่ที่ผู้นำทางพระพุทธศาสนาในชุมชนนั้นๆ เป็นหลักแห่งความศรัทธาของชุมชนหรือไม่เพียงใด ซึ่งจะเป็นแรงโน้มน้าวจิตใจของประชาชนในชุมชนที่สำคัญมากกว่ากฎเกณฑ์อื่นๆ ที่หน่วยงานของรัฐสร้างขึ้น เหมือนกับที่ประชาชนในชุมชนปกากะญอมีพลังแห่งความสามัคคีและความกตัญญูต่อพระคุณของหลวงปู่ผู้เคยบันดาล ชีวิตชุมชนชาวปกากะญอให้กลายเป็นคนมีศีลมีธรรมมีเกียรติภูมิแห่งคุณงามความดีที่จะยืนอยู่บนแผ่นดินนี้ ประชาชนในชุมชนจึงยังคงยึดถือคำสอนของหลวงปู่ตลอดมา ชุมชนชาวปกากะญอแห่งนี้ถึงแม้ว่าจะเป็นเมืองที่ถูกซ่อนหลบออกจากโลกสมัยใหม่ แต่ก็เป็นที่ดินแดนที่บริสุทธิ์และสงบสุขที่รอเชื้อเชิญให้ผู้คนเข้ามา รู้จักแล้วได้มาสัมผัสกับพลังแห่งศรัทธาที่จะทำให้ผู้เข้ามามีพลังบวกในการดำเนินชีวิตต่อไป ยังเผยแพร่คำสอนทางพระพุทธศาสนาสอนให้ชาวบ้านเลิกฆ่าสัตว์ กลายเป็นชุมชนมังสวิรัต และเป็นผู้ริเริ่มหมู่บ้านรักษาศีล 5 แห่งแรกของประเทศไทย จนกระทั่งได้ถือเป็นแนวปฏิบัติอย่างแพร่หลายอยู่ในปัจจุบัน

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาความสามารถของประชาชนให้เกิดการช่วยเหลือตนเอง เพื่อนบ้านและชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ดีขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน งานพัฒนาชุมชน เป็นการทำงานร่วมกับชาวบ้านเพื่อทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี เจริญขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง โดยเกิดจากการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามความต้องการของประชาชนเพื่อประโยชน์สุขของชุมชนเอง ดังนั้นการ พัฒนาชุมชนจึงเป็นการทำให้กลุ่มคนดีขึ้น กระบวนการทำงานในกลุ่มยึดหลักการมีส่วนร่วม

ปัจจุบันเมื่อพูดถึงปัญหาในการพัฒนาชุมชนไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หรือหมู่บ้านรักษาศีล 5 พบว่าปัญหาส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการไม่มีส่วนร่วมของประชาชน เช่น เขาไม่มีเวลามาร่วมประชุม ...เขาไม่มีพาหนะ...เขาไม่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วม...” (อีกหลายประเด็น) ในการพัฒนาชุมชนเพื่อที่จะให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้นั้น เราจำเป็นต้องพัฒนาชุมชนโดยอาศัย ชุมชนเป็นฐานโดยเริ่มจากการมองว่า มนุษย์ทุกคนมีพรสวรรค์อยู่ในตัวไม่อย่างใดอย่างหนึ่งและมีคุณค่าต่อผู้อื่นด้วย ในชุมชนที่เข้มแข็งมีความตระหนักถึงคุณค่าของศักยภาพเหล่านั้น จะสามารถนำศักยภาพและคุณค่าของสิ่งนั้นนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ในขณะที่

ชุมชนอ่อนแอ ไม่ตระหนักว่าคนในชุมชนมีคุณค่า จึงสูญเสียโอกาสอย่างมหาศาล ดังนั้นความเข้มแข็งของชุมชนจะเกิดขึ้นได้ถ้า มีผู้คนจำนวนมากในชุมชนที่อุทิศตนเพื่อชุมชนเป็นสุข การพัฒนาชุมชนที่อาศัยสินทรัพย์ของชุมชนเป็นรากฐานเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของชุมชนอย่างยั่งยืน และมีความหมาย

ส่วนที่มาจากภายในชุมชนเองผู้เชี่ยวชาญก็มีใครที่ไหน หากแต่เป็นสมาชิกของที่นี่ ร่วมกันจุดประกายขึ้นมา โดยเน้นที่ชุมพลังและความสามารถของชุมชนมากกว่าปัญหาและความขาดแคลนของชุมชน จะต้องมองโลกในแง่ดี มองที่ตัวสมาชิกแต่ละคนว่ามีความสามารถและพรสวรรค์และใช้ความสามารถที่มีอย่างมีคุณค่า แล้วสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างความสามารถของแต่ละคน สมาคม องค์กร และเครือข่าย ต้องเปลี่ยนความคิดแนวทางการพัฒนาชุมชนจากแบบดั้งเดิมที่คิดและทำจากบนลงล่าง ริเริ่มจากภายนอกสู่ภายใน ใช้ความอ่อนแอเป็นฐาน คิดว่าคนในใช้การไม่ได้ต้องพึ่งภายนอกให้เปลี่ยนแนวทางการพัฒนา โดยคิดและทำจากล่างสู่บน ใช้ความเข้มแข็งเป็นฐาน คิดว่าคนในชุมชนมีสติปัญญา ความสามารถงานสำเร็จ โดยสมาชิกในชุมชน เราต้องเริ่มจากฐาน คือ สินทรัพย์ชุมชน ชุมพลัง ชุมชนต้องมองอย่างจริงจังว่าคืออะไร อยู่ที่ไหน สำคัญอย่างไร มีเท่าไร จะเอามาใช้อย่างไร เพราะในชุมชนจะมีทุนชุมชน ซึ่งก็จะมีต้นทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ ทุนสิ่งปลูก สร้าง ทุนด้านการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เรียกรวมกันเป็นทุนชุมชน จะมีอยู่ในทุกชุมชนขึ้นอยู่กับว่าชุมชนนั้นๆ จะมองเห็นและค้นหาออกมาอย่างน้อยแค่ไหน ซึ่งหากแต่การพัฒนาที่เกิดขึ้นเป็นการพัฒนาที่มองข้ามทุนชุมชนจึงส่งผลให้เกิดปัญหาอันเนื่องมาจากมองข้ามหรือค้นหา ทุนที่มีอยู่ในชุมชน สนใจเพียงปัจจัยภายนอกละเลยศักยภาพชุมชน ส่งผลในการดำเนินการพัฒนา

ซึ่งปัญหาของการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล 5 นั้นคือการขาดการเรียนรู้ในการค้นหาและมองข้ามทุนของชุมชน ถูกครอบงำด้วย “ทุน” จากภายนอก อันเกิดจากการส่งเสริมการพัฒนาของภาครัฐ จนทำให้ชาวบ้านคุ้นเคยอยู่กับความช่วยเหลือ ทำให้ชาวบ้านขาดความมั่นใจช่วยเหลือตัวเองไม่พึ่งตนเองไม่ได้ ต้องรอคอยงบประมาณความช่วยเหลือ จนทำให้ไม่ได้ พัฒนาศักยภาพของตนเอง เพราะไม่รู้ว่าตัวเองมีทุนในด้านใดบ้าง ซึ่งทุนชุมชนไม่ได้หมายถึงทุนที่เป็นเงินตราเท่านั้น แต่หมายรวมถึง ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม และ ทุนทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาทุนชุมชน ให้ครบทุกความหมายชุมชนมีทุนที่สำคัญอยู่ 4 ประการคือ

1. การพัฒนาแบบเดิม มักมองกันว่าประชาชนเป็นผู้ไม่รู้ ไม่มีความคิดในการพัฒนา จึงเป็นการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นผู้มอบบทบาทสำคัญในการนำการพัฒนา ในทุกด้านโดยถือกันว่าข้าราชการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมากที่สุด เพื่อเข้าไปปฏิบัติงานในหมู่บ้านและเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทุกประการ การปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้นจำเป็นต้องให้ชาวบ้านเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้โดยต้องดำเนินการทุกวิถีทาง เพื่อให้ชาวบ้านเสนอภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวเองออกมาให้ได้ การดำเนินการโดยประชาชนเอง แม้จะทำให้เกิดความยั่งยืน แต่การเริ่มต้นก็

ต้องใช้เวลาสามารถเกิดได้เพียงบางหมู่บ้านเท่านั้น เพราะในปัจจุบัน เกิดปัญหาชุมชนล่มสลายต่างคนต่างอยู่ในชุมชนมีผู้มีอิทธิพลและคนเห็นแก่ตัวมากขึ้นถ้าหากรอให้ชุมชนมีวิวัฒนาการเองบางหมู่บ้านอาจไม่สามารถพัฒนาไปได้

2. ผู้ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนามักจะท้อแท้ ที่มองเห็นว่าชุมชนล่มสลายและขาดการมีส่วนร่วมและมักจะเป็นข้ออ้างว่าพัฒนาไม่ได้แน่นอน และก็พากันละทิ้งชุมชนนั้นไป ซึ่งทำให้ชุมชนขาดโอกาสที่จะมีผู้เข้าไปร่วมเป็นภาคีการพัฒนา ดังนั้น ควรตั้งสมมติฐานว่าหมู่บ้านเป้าหมาย มีลักษณะของชุมชนที่ล่มสลายคือ ต่างคนต่างอยู่มาเป็นเวลานาน ทำให้ความร่วมมือในการพัฒนาจากประชาชนตั้งหมู่บ้านมีน้อย แนวทางที่เป็นไปได้ที่จะดำเนินการพัฒนา คือ การเสริมสร้าง ความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้มีความคิดเห็นร่วมกันในหมู่บ้านเพียงจำนวนหนึ่งก่อน เรียกว่า “กลุ่มสนใจ” ซึ่งกลุ่มจะขยายผลไปสู่การพัฒนาที่เพิ่มขึ้นต่อไปโดยหลักความสำคัญ คือ ต้องทำให้กลุ่มดังกล่าวมีความอิสระในการเคลื่อนไหวไม่ถูกรอบของทางราชการครอบงำความคิด ผู้ประสานงานการพัฒนาที่จัดจากหน่วยงานต่างๆ จะเป็นผู้สนับสนุนทางแนวความคิดอย่างต่อเนื่อง

3. ประชาชนในชนบทมักไม่กล้าแสดงออกแม้เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม ทำให้การวางแผนการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ไม่สามารถประเมินผลได้ในทันที วิทยากรจึงต้องทำให้ประชาชนกล้าแสดงความคิดเห็นออกมาให้ได้ ด้วยการใช้กระบวนการต่างๆ เพื่อให้สามารถประเมินผลได้ทุกขั้นตอน ซึ่งจะทำให้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการที่เหมาะสมได้อย่างต่อเนื่อง

4. ในพื้นที่เป้าหมายส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่ล่มสลาย ผู้นำหมู่บ้านตามกฎหมายมักไม่มีลักษณะเป็นผู้นำธรรมชาติเช่นในอดีตประชาชนมักให้การยอมรับอย่างไม่จริงจังความร่วมมือในการพัฒนา เพื่อแก้ปัญหาจึงมีน้อย การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จึงจำเป็นต้องค้นหาผู้นำตามธรรมชาติที่มีบทบาทในการพัฒนาต่อไปให้ได้ และสร้างบทบาทให้เกิดขึ้นอย่างแนบเนียนไม่เป็นการสร้างกลุ่มอำนาจขึ้นมาคู่กับคณะกรรมการหมู่บ้าน แต่จะทำงานไปด้วยกันอย่าง สอดคล้องซึ่งอาจหาได้โดยเร็วจากการจัดการประชุมแบบมีส่วนร่วม

4. การแก้ไขปัญหาการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายนั้น ส่วนราชการเป็นภาคีการพัฒนาที่มีระบบและแข็งแกร่งมากที่สุด แต่เดิมมีข้อบกพร่องในเรื่องการถูกกำหนดกรอบและรูปแบบในการปฏิบัติงานที่เป็นอุปสรรคมากที่สุด คือระบบการสื่อสารจากข้างบนอย่างไรก็ตาม หากสามารถทำให้ส่วนราชการ เข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะของอาสาสมัคร เพื่อการพัฒนาชุมชนได้ ก็จะทำให้ผู้ประสานงานการพัฒนามีประสิทธิภาพสามารถลดเวลาในการสร้างกลุ่มสนใจโดยอาศัยความเชื่อของประชาชน ที่มีต่อ ข้าราชการอยู่แล้วในขั้นต้น

ทั้งนี้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้นคือชาวบ้านในชุมชนไม่รู้ ว่าสิ่งที่มีหรือทุนที่มีอยู่ในไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงหรือ หมู่บ้านรักษาศีล 5 จะสามารถนำมาใช้ต่อยอดให้เกิดประโยชน์แก่ ตนเองชุมชนอย่างไรเลยมองข้าง ละเลยในการดูแลรักษาทุนเหล่านั้น เช่น ทุนมนุษย์ที่มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่มีการนำความรู้ที่มีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ปล่อยให้สูญหายไปกับคนเฒ่าคนแก่ ซึ่งภูมิปัญญา เป็นองค์ความรู้ที่สร้างเกิดขึ้นให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละชุมชน จึงเป็นการ

ดีที่การพัฒนาที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสอดคล้องของทุนมนุษย์ของแต่ละชุมชนในเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงความทันสมัย และเทคโนโลยีได้เข้ามาในชุมชนส่งผลกระทบต่อทุนต่างของชุมชน เช่น ทุนธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนถูกนำมาใช้ประโยชน์ โดยมุ่งเน้นผลกำไรเป็นหลักใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยใหม่เก็บเกี่ยวผลประโยชน์เพื่อสนองความต้องการ จนส่งผลกระทบต่อการสูญเสียทรัพยากรของชุมชน เช่น แหล่งน้ำ ป่าไม้ สัตว์น้ำ ฯลฯ ส่งผลการสูญเสียทุนทาง ทรัพยากร ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพเดิมเปลี่ยนไปใช้แรงงานใน ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งหากคนในชุมชนยังคงมองข้ามและค้นหาทุนที่มีอยู่ในชุมชนไม่เจอยังคงรอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐเพียงอย่างเดียว ชุมชนก็ไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้ซึ่งการละเลยมองข้ามตลอดจน ค้นหาทุนของชุมชนไม่เจอย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาชุมชนอย่างแน่นอน

แนวทางการพัฒนาชุมชนด้วยหลักการของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

การพัฒนาชุมชนคือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมประเพณี ของชุมชนสภาพสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งทีเจริญขึ้นทีขึ้นอย่างมีทิศทางมีเป้าหมายด้วยคนของชุมชนนั้นๆ เริ่มต้นตั้งแต่การรับรู้ถึงปัญหาความต้องการของตนเองและมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลต่างๆ ในชุมชนของตนเอง โดยขอความช่วยเหลือจากภายนอกหรือจากภาครัฐบาลให้น้อยที่สุด การดำเนินการพัฒนาต้องใช้วิธีการที่ถูกต้องพร้อมทั้งมีความที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนอาจทำเป็นโครงการต่างๆ เพื่อจะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ควบคู่ไปกับการพัฒนาวัตถุโดยการใช้วิธีการที่เหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ เป็นการกระทำที่ถูกต้องดำเนินการที่ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน มีการยอมรับของส่วนรวมในชุมชนในการขับเคลื่อนงานของหมู่บ้านรักษาศีล 5 และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนที่ชุมชนอื่นสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้และเห็นผลสามารถสรุปขั้นตอนของกระบวนการของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงหรือหมู่บ้านรักษาศีล 5 ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การคัดเลือกผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน เข้าอบรม หรือศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้หมู่บ้านรักษาศีล 5 และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบผลสำเร็จ โดยเริ่มจากการรวมกลุ่มและมีการชี้แจงรูปแบบการขับเคลื่อนงานให้สมาชิกในชุมชนได้มีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีการพิจารณาคัดเลือกตัวแทนของชุมชนเดินทางไปศึกษาดูงาน หรือเข้าร่วมการอบรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้แทนชุมชน สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาเผยแพร่และเป็นแกนนำในการขยายผลสู่สมาชิกในระดับชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกแกนนำ โดยพิจารณาจากหัวหน้าคุ้ม ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มองค์กร หรืออาสาสมัครที่มีการดำรงชีวิตโดย ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำหลักศีล 5 ประการ เป็นหลักในการพัฒนาตนเองเพื่อดำเนินการการอบรมเตรียมความพร้อม ในการพัฒนาตนเองพัฒนางาน และพัฒนาชุมชนรวมทั้งสิ้นจำนวน 5 กิจกรรม ประกอบด้วย

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวพัฒนาโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ครอบครัวพัฒนาได้มีองค์ความรู้และเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักศีล 5 ประการ ส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนผ่านการวิเคราะห์ศักยภาพของตนเอง หลังจากนั้นนำผลการวิเคราะห์ตนเองสู่การวิเคราะห์หมู่บ้าน จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อจำกัด โอกาส การเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของครัวเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล 5 ประการ

ต่อมาควรให้เดินทางไปศึกษาดูงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ต้นแบบและหมู่บ้านรักษาศีล 5 ภายหลังจากนั้นชุมชนให้ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน การเรียนรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ และการจัดทำบัญชีรับ-จ่าย ของครัวเรือนเพื่อสรุปเป็นแผนที่ชีวิต

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมเรียนรู้หมู่บ้าน หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ต้นแบบและหมู่บ้านรักษาศีล 5 ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการพัฒนาหมู่บ้าน ในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาหมู่บ้านในอนาคต สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันสรุปผลการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านโดยวิเคราะห์ ศึกษาเปรียบเทียบสภาพหมู่บ้านในปัจจุบัน รวมถึงการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคที่ค้นพบจากการประเมินเพื่อรวบรวมแสวงหาแนวทางการป้องกันและแก้ไข รวมทั้งรักษาสถานะระดับการพัฒนา

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมส่งเสริมทักษะด้านการจัดสวัสดิการ ชุมชนหรือการเสริมสร้างเครือข่ายภายใน/ภายนอก โดยดำเนินการหาแนวทางเพื่อกำหนดเป็นกิจกรรมสาธารณประโยชน์แก่สมาชิกในชุมชน ผ่านการจัดสวัสดิการของชุมชนและการเสริมสร้างเครือข่ายภายใน/ภายนอกชุมชน ผนวกกับการจัดกิจกรรมการดำรงชีวิตตามแนววิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีประเด็นการจัดสวัสดิการของชุมชน ความหมายการจัดสวัสดิการของชุมชน กิจกรรมที่ควรดำเนินการเพื่อสนับสนุนให้หมู่บ้านมีกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือคนในหมู่บ้าน การจัดตั้งกลุ่มสวัสดิการในชุมชนมีเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนได้ในเงินงบประมาณที่มีส่วนหนึ่งนำมาจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสวัสดิการเพื่อเป็นเครื่องมือสร้างความเอื้ออาทรการมีส่วนร่วมของคนในสังคมร่วมกัน การเสริมสร้างเครือข่ายภายใน/ภายนอก การพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้มีการดำรงชีวิตตามแนววิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งหาวิธีการสร้างเครือข่ายภายใน/ภายนอกชุมชนเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมสนับสนุนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้ เกิดขึ้นในสังคมชนบทต่อไป

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมเพื่อสร้างระบบการบริหารจัดการชุมชน และการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และสร้างความสมานฉันท์สามัคคีของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในกิจกรรม ดังกล่าวควรจะมี กิจกรรมการบริหารจัดการชุมชน การพัฒนาประชาธิปไตย การน้อมนำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาใช้เป็นหลักในการปฏิบัติงานในพื้นที่ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทย การสร้างและปลูกจิตสำนึกความรักชาติผ่านกรรมวิธีปกป้องสถาบัน เป็นต้น

กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมการจัดการความรู้วิถีการปฏิบัติการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้สมาชิกของครอบครัวศีล 5 ตัวอย่าง และแกนนำชุมชน ได้ร่วมกันปรับแผนพัฒนาที่มีความครอบคลุมสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น การทบทวนกิจกรรมในชุมชน โดยเฉพาะการบูรณาการการเงินทุน ชุมชนรวมทั้งการติดตาม

ประเมินผลความสุขมวลรวมของชุมชน

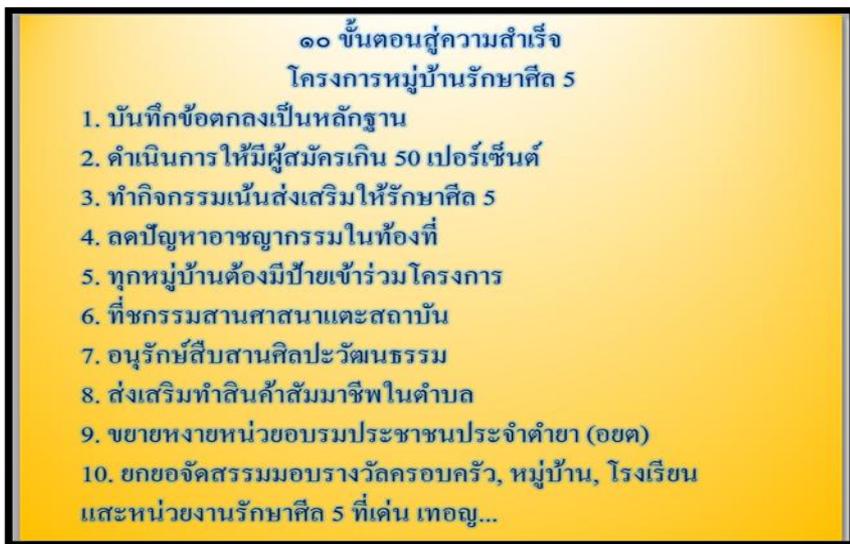
การนำแนวคิดใหม่มาใช้ในการพัฒนาชุมชนจะเกิดขึ้นไม่ได้ ภายใต้การกฏเกณฑ์ และกติกากการพัฒนาประเทศแบบเก่าด้วยเหตุนี้ การแก้ไขระเบียบกฎหมายของประเทศเพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางใหม่นี้จึงเป็นสิ่งจำเป็น เห็นได้จากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเมื่อปี พ.ศ.2540 หากวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นข้างต้น จะพบว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ได้สะท้อนลักษณะที่เป็นสากลและลักษณะเฉพาะของการพัฒนาชนบทไทยไปพร้อมกัน ลักษณะที่เป็นสากลก็คือการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกซึ่งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อแนวคิดและทิศทางการพัฒนาของไทย ตลอดช่วง 2 ทศวรรษแรกของการพัฒนา หลังจากนั้นการทำงานได้ หันเข้าสู่ลักษณะเฉพาะที่ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมชุมชนการค้นหาประสบการณ์ระดับชุมชนทำให้เกิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่เกิดจากสภาพที่เป็นจริงของอดีตและปัจจุบันของสังคมไทย และการแสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาอย่างรอบด้าน มีรากฐานอยู่ที่ระบบคุณค่าคงเดิม และแสวงหารูปแบบใหม่เพื่อ สืบทอดจิตวิญญาณแห่งอดีตและการพึ่งตนเองการประยุกต์ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบและหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต่อไป

สรุปการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบและหมู่บ้านรักษาศีล 5 ให้ประสบผลสำเร็จนั้น ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างแต่พื้นฐานในการพัฒนาจะต้องเริ่มจากชุมชน คนในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการกันเอง เพราะคนในชุมชนนั้นๆรู้และเข้าใจถึงปัญหาความต้องการ และทุนต่างๆที่มีอยู่ภายในชุมชน คนนอกเป็นเพียงผู้ช่วยส่งเสริมเท่านั้น และรากฐานสำคัญที่จะนำชุมชนนั้นๆให้ก้าวไปสู่ความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้นั้นจะต้องเริ่มจากตัวคนในชุมชนก่อน จะต้อง เรียนรู้ว่าแต่ละคนในชุมชนมีคุณค่าที่ต่างกันไป และทุกคนล้วนมีความสามารถมีภูมิปัญญาเป็นของตนเองในชุมชนนั้นๆก็มีทุนชุมชนไม่ว่าจะเป็นทุนมนุษย์ ทุนความรู้ ทุนทรัพยากร ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนเงินตรา ฯลฯ ของชุมชนนั้นๆจะต้องค้นหาเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชนและฝ่ายต่างๆ เพื่อที่จะบริหารจัดการทุนชุมชนที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ มีความเหมาะสมต่อสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้นๆ ในชุมชนที่มีกระบวนการจัดการ ทุนชุมชนได้เหมาะสมชุมชนนั้นๆก็จะกลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ เพราะเรียนรู้ที่จะจัดการทุนในชุมชนที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างเป็นงานอาชีพต่างๆ และยังสามารถลดการพึ่งพาจากภายนอก หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบและหมู่บ้านรักษาศีล 5 ก็จะกลายเป็นชุมชนที่ยั่งยืนในที่สุด

การเชื่อมโยงหมู่บ้านรักษาศีล 5 สู่ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง

การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้ดำเนินการรณรงค์โดยเฉพาะเรื่องการนำธรรมะไปสู่ภาคปฏิบัติในชีวิตประจำวัน แก้ไขพัฒนาสร้างนิสัยที่ดี โดยการ “คิดดี พูดดี ทำดี” อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพราะ “นิสัยที่ดีเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ครอบคลุมรอบอุ้น และเป็นจุดเริ่มต้นของการ สร้างสังคมที่สงบสุข” โดยยึดหลักการสำคัญ คือ “เปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก” การแก้ไขพัฒนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จะส่งผลให้ครอบคลุมอยู่ร่วมกัน

อย่างมีความสุข มีความอบอุ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่นำไปสู่คุณธรรมอื่น ๆ ที่สูงยิ่งขึ้นไป เช่นความเคารพ ความกตัญญู ความอดทนเสียสละ เป็นต้น ศิล 5 หรือคุณธรรมพื้นฐาน 5 ประการของมนุษย์นั้น จะต้องมีการขับเคลื่อนจากใจตนเองไปสู่ใจของครอบครัวและค่อยๆขยายจากครอบครัวสู่เพื่อนบ้านระหว่างหมู่บ้าน สู่สังคมภายนอกโดยจังหวะก้าว การขับเคลื่อนเริ่มจากง่ายไปหายาก โดยเริ่มจากการค้นหาค้นพบแก่นนำครอบครัวแก่นนำหมู่บ้าน แก่นนำเครือข่ายชุมชนที่มีจิตสาธารณะ จิตสงบ จิตดีงาม กำหนดเป้าหมายชีวิตสุขสงบวิถีธรรม คือ “ความ พอเพียง สายกลาง” พลังชุมชนที่มีคุณธรรมพื้นฐาน 5 ประการ (ศิลป 5) เพื่อให้บรรลุการดำเนินงานเป็นไปตามข้อตกลงดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ขั้นตอนสู่ความสำเร็จโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 (ที่มา :สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557)

จากแผนภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าขั้นตอนสู่ความสำเร็จของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้องเกิดจากสภาวะแห่งธรรมของปัจเจกชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเสริมพลังชีวิตประชาชน ให้มีความสุขสงบวิถีธรรมจึงจะบังเกิดพลังอำนาจปวงชนที่มีความสุขร่วมกันได้ตั้งพระราชปณิธานในพระปฐมบรมราชโองการ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” และได้ถูกอัญเชิญมาเป็น เป้าหมายสูงสุดของโครงการ และถูกนำมาบรรจุลงในตราสัญลักษณ์ของโครงการ

การดำเนินงานคณะสงฆ์โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชมีดำริ ที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน กอปรกับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ให้แนวทางใน

การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีกันโดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ซึ่งจะนำพาประเทศก้าวไปข้างหน้าอย่างปลอดภัยยั่งยืน

การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 8 ได้แนวปฏิบัติที่ดี 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำทั้งฝ่ายสงฆ์และ ผู้นำท้องถิ่น
2. ด้านการประชาสัมพันธ์ที่ดี โดยใช้การประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ
3. ด้านการจัดกิจกรรมที่ดีซึ่งอาศัยทุนเดิมของชุมชนที่มีอยู่ และการมีส่วนร่วมของภาค

ส่วนต่างๆ ในท้องถิ่น

4. ด้านการส่งเสริมสนับสนุนที่ดี จากวัดซึ่งนำโดยพระสงฆ์และจากหน่วยงานภาครัฐทั้งในส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และวัฒนธรรมจังหวัด

การดำเนินงานหมู่บ้านรักษาศีล 4 จะพบว่า มีรูปแบบการทำงานแบบเน้นการร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับผู้นำท้องถิ่นตั้งแต่ระดับจังหวัดจนถึง ระดับหมู่บ้านมีแผนการดำเนินงาน 3 ระยะตามแนวทางของสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้แก่ ระยะเร่งด่วน ระยะปานกลาง และ ระยะยาว มีแนวทางการดำเนินงานในลักษณะคณะกรรมการทุกระดับ และมีกิจกรรม 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมหลักได้แก่ การสวดมนต์ปฏิบัติธรรม และกิจกรรมเสริม ได้แก่ กิจกรรมอื่นๆที่ส่งเสริมการปฏิบัติศีล 5 และการรณรงค์การรักษาศีล 5 กิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

แนวทางการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้มีการ ดำเนินการโครงการหมู่บ้านศีล 5 ขณะนี้เข้าสู่ระยะที่ 3 ซึ่งจะเน้นในเรื่องคุณภาพจำเป็นจะต้องเน้นในเรื่องปริมาณควบคู่กันไปด้วย ซึ่งจากการรายงานข้อมูลเบื้องต้นพบว่า มีหลายหมู่บ้านยังไม่ผ่านเกณฑ์ แต่ถ้าในพื้นที่อำเภอ ไตในเชิงปริมาณเกินร้อยละ 50 แล้ว ก็ให้จัดหาหมู่บ้านต้นแบบหมู่บ้านศีล 5 เพื่อเป็นแบบอย่าง ในการดำเนินงาน ในพื้นที่อื่น ๆ ส่วนการดำเนินงานประเมินคุณภาพของหมู่บ้านศีล 5 ระยะที่ 3 นั้น จะเน้นเชิงคุณภาพใน 3 ประเด็น คือ

1. สามารถนำไปส่งเสริมคุณภาพชีวิตตามหลักการศีล 5
2. สามารถนำไปส่งเสริม ให้เกิดขึ้นในชีวิตคนไทยได้
3. ส่งเสริมให้เกิดการดำเนินงาน แบบหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) เพื่อให้

การดำเนินงานของโครงการสามารถเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าการประเมิน โครงการระยะที่ 3 จะสิ้นสุดลงในปี 2560 นี้ก็ตาม สิ่งที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ และเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั้น คือ คุณธรรมพื้นฐาน 5 หรือ ศีล 5 นั่นเอง เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาตนเอง แก้ไขการอยู่ร่วมกันในสังคม และนำไปสู่การพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ แนวคิดเรื่องศีล 5 ในพระพุทธศาสนาเป็นรูปธรรมลักษณะสำคัญคือทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข นับเป็นเครื่องมือที่สำคัญของสังคมไทยในการพัฒนาสังคมให้สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เป็นเหตุให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมรู้ถึงความสำคัญของตนเอง ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการจนสำเร็จในระดับหนึ่ง การทำงานอย่างมีส่วนร่วม โดยทุกคนมีคุณธรรมพื้นฐาน 5 ประการ (ศีล 5) เสมอกันนั้น จะเป็นส่วนส่งเสริมแนวร่วมที่อยู่ใน

ชุมชนไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการ หน่วยงานเอกชนก่อให้เกิดพลังแห่งการสร้างสรรค์ขับเคลื่อนโครงการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน และขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆ อันจะนำพาสันติสุขมาสู่ประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน

นวัตกรรมชีวิตด้วยผสานแนวคิดชีวิตพอเพียงกับโครงการหมู่บ้านศีล 5

ผสานแนวคิดชีวิตพอเพียงกับโครงการหมู่บ้านศีล 5 ให้เกิดรูปแบบการบูรณาการชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่เชื่อมโยงหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีหลักการสำคัญคือการมีส่วนร่วม ชั้นแรกคือการปรับทัศนคติหรือความเชื่อที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตระหนักถึงความสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำเนินชีวิต และต่อมาก็เป็นความคิดเห็นร่วมกันของประชาชนในชุมชน สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ควรจะได้รับส่งเสริมและความร่วมมืออย่างจริงจังในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล 5 ซึ่งวัตถุประสงค์ของทั้งสองหมู่บ้านมีความคิดเห็นที่เป็นไปตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช นั่นคือ “ประโยชน์สุขของชุมชน” ซึ่งรูปแบบบูรณาการที่เป็นรูปแบบที่เปิดโอกาส ให้ประชาชนในชุมชนทุกเพศทุกวัยมีส่วนร่วม และเข้าถึงในการแสดงความคิดเห็นระดมความเห็นเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยอาศัยคุณธรรมพื้นฐาน 5 ประการ (ศีล 5) มี จุดเชื่อมโดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งการบูรณาการเข้ากับกิจกรรมต่างๆ ผ่านประเพณีทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งกระบวนการเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนในการขับเคลื่อนโครงการเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการศีล 5 ในชุมชน บ้าน วัด และสถานศึกษาในท้องถิ่นการอยู่ร่วมกันในชุมชนจึงต้องเป็นกลไกขับเคลื่อนช่วยกันโดยใช้ขั้นตอน

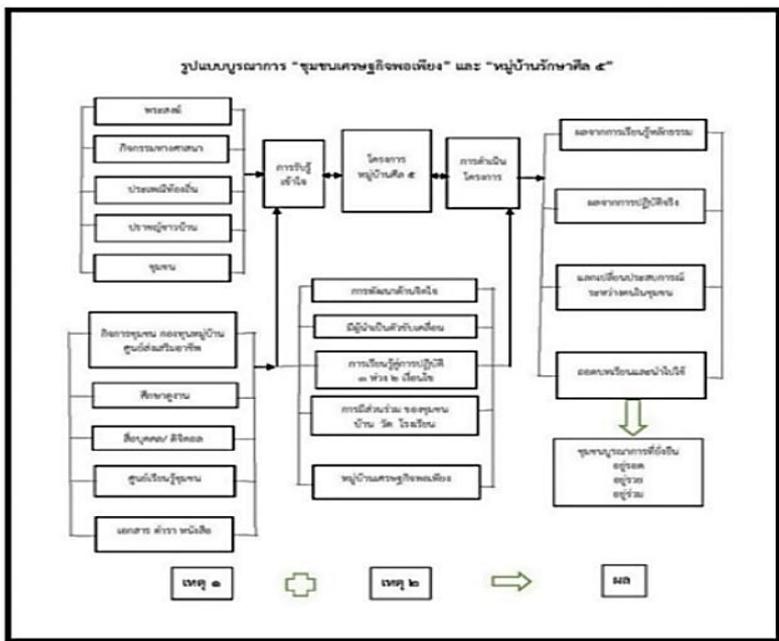
1. การวางแผนชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ต้องมีผู้นำชาวบ้านที่เข้มแข็ง เช่น ผู้นำทางศาสนา พระสงฆ์ หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้นำทางความคิด ที่สามารถดำเนินการตามแนวทางบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคุณธรรมพื้นฐาน 5 ประการ (ศีล 5) ใน การประกอบสัมมาชีพ หรือนำพาชาวบ้านไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงจากชุมชนอื่นๆ ที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อระดมความเห็นหาแนวทางแก้ไขปัญหาค้นคว้า วิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญของปัญหา จากนั้นตั้งเป้าหมายร่วมกันกำหนดการแสวงหาทรัพยากร ในพื้นที่ กำหนดการหาคำตอบเพื่อการตัดสินใจว่าแนวทางใดที่เหมาะสมในการนำมาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และสำคัญที่สุด คือการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาต่อไป

2. การดำเนินกิจกรรม ชุมชนแต่ละชุมชนมีบริบทที่แตกต่างกันไปแต่แนวทางการดำเนินกิจกรรมจะต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานความคิดเห็นร่วมกัน จากนั้นการพัฒนาในพื้นที่ของตนจึงต้องอาศัยความรู้ความสามารถจากปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ที่มีความรู้เพราะการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกิดจากการร่วมมือของ บ้าน วัด และโรงเรียนจึงจะสามารถทำให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ให้สำเร็จลงได้

3. การเติมพลังการดำเนินโครงการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินโครงการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคุณธรรมพื้นฐาน 5 ประการ (ศีล 5) ในชุมชนพบว่า การดำเนิน

โครงการต่างๆ ถ้าหากได้รับการสนับสนุนผู้ที่มีความรู้ที่จำเป็นต่อโครงการไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพ การให้ความรู้ว่าจะป็นปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์อบรมศีลธรรมจะเป็นการเติมเต็มให้การดำเนินโครงการ ประสบผลสำเร็จได้ นอกจากนี้ การพบปะแลกเปลี่ยน เยี่ยมเยียนของประชาชนในชุมชน จะเป็นการเติมพลังความคิดของประชาชนในชุมชนเดียวกันให้มีความมั่นใจเรื่องนั้นในกิจกรรมต่างๆ ที่ได้มีส่วนร่วมระดมความคิดเห็นนั้นได้ดำเนินการจนประสบผลสำเร็จ จะเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนในชุมชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

4.อำนาจประโยชน์ การดำเนินโครงการต่างๆ ในชุมชน โดยพื้นฐานแล้วจะต้องมีเป้าหมายที่ผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ แต่ในการปฏิบัติบางโครงการอาจจะไม่สามารถสร้างประโยชน์ให้กับประชาชนในชุมชนทั้งหมดได้ แต่การดำเนินโครงการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคุณธรรมพื้นฐาน 5 ประการ (ศีล 5) มี คุณลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งคือใช้ทรัพยากรเท่าที่มีก็สามารถดำเนินโครงการได้ขอเพียงประชาชนในชุมชนมีความเชื่อมั่นและดำเนินการ ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปไม่เร่งรัด ผลประโยชน์ที่จะได้รับก็จะค่อยๆ ขยายมากขึ้นเรื่อยๆ ยิ่งถ้ามีเครือข่ายต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมก็จะสร้าง ความมั่นคงให้กับประชาชนในชุมชนได้อย่างรวดเร็ว ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชนจะเป็นสิ่งที่รูปธรรมมากขึ้น นั่นคือความสงบสุขความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนนำมาสร้างเป็นรูปแบบบูรณาการดังนี้

ภาพที่ 3 รูปแบบบูรณาการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5 ด้วยแนวคิดชีวิตพอเพียง” (พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, 2559,น.75)

จากภาพที่ 3 สามารถอธิบายขั้นตอนการพัฒนาสร้างรูปแบบบูรณาการได้แบ่งขั้นตอนออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. การพัฒนารูปแบบจากการศึกษาองค์ความรู้และข้อมูลพื้นฐานต่างๆ
2. การตรวจสอบรูปแบบ
3. การทบทวนและปรับปรุงรูปแบบ ซึ่งรูปแบบบูรณาการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ด้วยแนวคิดชีวิตพอเพียงก่อนที่จะได้รับการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หรือ หมู่บ้านรักษาศีล 5 จะมีสภาพไม่แตกต่างจากชุมชนอื่นในประเทศไทย

นั่นคือมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากเดิมที่เป็นหมู่บ้านที่สภาพความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย กลายเป็นสังคมที่มุ่งเน้นการทำมาหาเงิน โดยไม่สนใจวิถีการที่จะได้มา ปัญหาต่างๆ ของสังคมภายนอกจึงลุกลามเข้ามาได้อย่างง่ายดาย เช่น ปัญหายาเสพติด ลักขโมย ปัญหาเยาวชน นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าวอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ ประชาชนในชุมชนขาดความสนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนไม่ว่าจะเป็นการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่วนราชการในการพัฒนาตนเองและชุมชนเป็นผลให้การใช้จ่ายในครอบครัวการสร้างรูปแบบบูรณาการเพียงพอ ก่อให้เกิดสภาพหนี้สินทั้งในและนอกระบบ เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในครอบครัวและชุมชนเพื่อเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในครั้งนี้จึงมุ่งตอบโจทย์ที่ว่าทำอะไรจึงจะทำให้เกิดกระบวนการที่จะสามารถบูรณาการเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยกำหนดหลักการบูรณาการ คือการทำให้สมบูรณ์ แต่พูดแค่นี้อาจจะไม่สมบูรณ์ ถ้าจะพูดให้สมบูรณ์ก็คงจะต้องให้ความหมายที่ละเอียด ให้เกิดภาพที่ชัดยิ่งขึ้นขอพูดขยายความออกไปหน่อยว่า การนำหน่วยย่อยอันหนึ่งเข้ารวมกับหน่วยย่อยอื่นๆ ภายในองค์กรรวมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ อย่างนี้ได้หรือขยายความออกไปอีกก็บอกว่า การประมวลหน่วยย่อยที่แยกๆ อันให้รวมเข้าเป็นองค์กรรวมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ขออีกอันหนึ่งว่า การทำให้หน่วยย่อยทั้งหลายเข้ารวมเป็นองค์ประกอบ ซึ่งทำหน้าที่ประสานซึ่งกันและกัน กลมกลืนเข้าเป็นองค์กรรวมอันเดียวอันทำให้เกิดความสมดุลที่องค์กรรวมนั้น สามารถดำรงอยู่และดำเนินไปได้ในภาวะที่ครบถ้วนสมบูรณ์ไปๆ มาๆ ก็วนเวียนอยู่ที่คำว่า “สมบูรณ์”

สำหรับหลักการของรูปแบบบูรณาการเพื่อเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล 5 คือ รูปแบบที่มีระดมให้ดำเนินการของทุกภาคส่วน และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งจะเป็นการบูรณาการให้สามารถเชื่อมโยงให้ทุกเครือข่ายทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งกลยุทธ์ที่จะดึงเอาความรู้ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้าน หรือคนในชุมชน รวมทั้งศักยภาพของหน่วยงานต่างๆ นอกจากนั้นประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลไกทางสังคมเพื่อให้สามารถนำมาใช้พัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาชุมชนพอเพียงคือการพัฒนา“คน”ที่ยั่งยืน

แนวทางของการพัฒนาชุมชนประการแรก คือ ความศรัทธาอย่างแรงกล้าในตัวคนที่ว่า “คนเป็นทรัพยากรที่ประเสริฐมีค่า และสำคัญที่สุด” หมายถึง ในทุกชุมชนนั้นนอกเหนือไปจากทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource) เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุต่างๆ แล้ว ยังมีทรัพยากรอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ซึ่งนับว่าเป็นทรัพยากรที่สูงส่ง มีค่าและสำคัญมากที่สุดในชุมชน เพราะคนรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักคิด รู้จักตัดสินใจ รู้จักวางแผน รู้จัก

ประพจน์ ปฏิบัติ และรู้จักพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนไปในทิศทางที่ต้องการ ความศรัทธาในตัวคนตามปรัชญาข้อนี้มิได้จำกัดเฉพาะเพศใดเพศหนึ่ง แต่หมายความรวมถึงความศรัทธาในตัวคนทุกเพศทุกวัย เช่น หญิง ชาย เด็ก และคนชราด้วย การที่คนเป็นทรัพยากรที่ประเสริฐ มีค่า และสำคัญที่สุดนั้น สืบเนื่องมาจากเหตุผลที่สำคัญสองประการ

ประการแรกคือ “จุดเริ่มต้นของการพัฒนานั้นเริ่มที่คน” หมายความว่า การพัฒนาทั้งหลายในชุมชนล้วนมาจากการกระทำของคน กล่าวคือ คนเป็นผู้คิด ตัดสินใจ วางแผน และลงมือปฏิบัติการเองทั้งสิ้น คนจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา นอกจากนี้ คนยังบันดาลให้สิ่งต่างๆ ในชุมชนเกิดขึ้นหรือดับสลายได้เช่น คนสามารถสร้างหรือทำลายบ่อน้ำ โรงเรียน โรงพยาบาล หรือคนด้วยตัวเองได้ เป็นต้นและอีกประการหนึ่ง ก็คือ “จุดหมายปลายทางสูงสุดของการพัฒนา คือ การพัฒนาคน” การพัฒนาคน หมายถึง การทำให้คนมีทั้งคุณภาพ คือ มีความสามารถในการทำงานตามบทบาทและหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ และมีทั้งคุณธรรม คือ มีจิตใจพร้อมที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อส่วนรวมหรือชุมชน ทั้งนี้เพราะว่าคนเป็นส่วนสำคัญที่สุดในชุมชน ชุมชนจะยั่งยืนถาวรเจริญก้าวหน้าหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับคนในชุมชนนั้น ดังนั้น จุดหมายปลายทางสูงสุดหรือผลประโยชน์สูงสุดต่าง ๆ ของการพัฒนาจึงมุ่งไปที่การพัฒนาคนและควรเป็นคนส่วนใหญ่ในชุมชนด้วย การพัฒนาต่าง ๆ ที่ผ่านมาประสบกับความล้มเหลวหรือไม่ได้ผลเท่าที่ควร สาเหตุประการหนึ่งมาจากการขาดจุดมุ่งหมายปลายทางสูงสุดที่มุ่งพัฒนาคนหรือจุดหมายปลายทางรองที่ตั้งไว้มิได้สนองหรือสอดคล้องกันกับจุดหมายปลายทางสูงสุดนั้น เช่น หน่วยงานหน่วยใดหน่วยหนึ่งได้รับคำสั่งจากหน่วยงานในระดับสูงกว่าให้มาสร้างถนนสายหนึ่งในหมู่บ้านหน่วยงานนั้นก็เริ่มสร้างถนนโดยมิได้ให้ประชาชนในหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมแม้แต่น้อย จุดหมายปลายทางที่แท้จริงก็เพื่อสนองความต้องการของหน่วยงานที่เหนือกว่าเพื่อให้มีผลงานปรากฏเท่านั้น ประชาชนในหมู่บ้านก็มิได้เอาใจใส่ ทั้งนี้เพราะประชาชน ไม่ได้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของเพราะไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างถนนนั้นด้วย ไม่นานนักถนนสายนั้นก็เสื่อมโทรมใช้การไม่ได้อันเป็นการสูญเปล่าในการพัฒนาอย่างหนึ่ง

ฉะนั้น ในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน สิ่งสำคัญประการหนึ่ง ก็คือ ต้องมีความศรัทธาในตัวคน อันหมายถึง การเห็นคุณค่าและความสำคัญของประชาชนในชุมชนตลอดเวลา ตัวอย่างเช่น นักพัฒนาต้องให้ความสำคัญกับความต้องการ ปัญหา และผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลักในการดำเนินงาน โดยมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ทุกขั้นตอน มิใช่เพียงแต่ให้ประชาชนได้รู้ได้เห็นเท่านั้น ต้องให้ประชาชนได้มีโอกาสสัมผัสของจริงด้วย โดยต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการคิด ตัดสินใจ วางแผน และปฏิบัติการในโครงการพัฒนาต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นต้น การสร้างถนนตามตัวอย่างข้างต้น หากประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ทุกขั้นตอนในการคิด ตัดสินใจ วางแผน และปฏิบัติการแล้ว จริงอยู่ งานอาจจะดำเนินการไปอย่างล่าช้าเสียเวลา แต่ผลที่ได้รับ ก็คือ ประชาชนจะเกิดความรู้สึกว่าตัวเองมีส่วนเป็นเจ้าของถนนสายนั้นเพราะได้ช่วยกันสร้างมากับมือจึงเห็นคุณค่าความสำคัญ เมื่อเป็นเช่นนี้

ความร่วมมือในการดูแลบำรุงรักษาในเวลาต่อมาจึงไม่น่าจะมีปัญหามากนัก

การพัฒนาชุมชนจะต้องตั้งอยู่บนความศรัทธาในตัวคนที่ว่า คนทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นได้ถ้ามีโอกาสหรือมีการให้โอกาสกัน ในเรื่องความพร้อมของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมไม่น่าจะเป็นปัญหา ปัญหาจะอยู่ที่ว่าทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะมีความพร้อมขนาดไหน ในอันที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาทำงานพัฒนาชุมชน การพัฒนาทั้งหลายจะปราศจากผลทั้งสิ้น ถ้ามองข้ามในเรื่องการพัฒนาคนแต่ละคนให้มีทักษะที่ถูกทางและมีขีดความสามารถสูงขึ้น นอกเหนือไปจากนี้ ทุกขั้นตอนของการพัฒนาชุมชนนั้นจะขาดคนมิได้ นับตั้งแต่การที่คนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา คนเป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนา และคนเป็นจุดหมายปลายทางสูงสุดของการพัฒนา ดังนั้น หัวใจของปรัชญาประการนี้ ก็คือ การเห็นว่าคนเป็นทรัพยากรที่มีค่าและสำคัญที่สุด

ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนประการสำคัญ คือ ความศรัทธาและเชื่อมั่นในตัวคนที่ว่า “คนเป็นสัตว์โลกที่พัฒนาได้ดีที่สุด” (Highest potential developing animal) หมายความว่า ในบรรดาทรัพยากรทั้งหลายในโลก คนสามารถสร้างประโยชน์สูงสุดให้แก่ชุมชนได้ มากที่สุด ถ้าได้รับการพัฒนาที่ถูกต้อง จะสามารถดึงเอาความสามารถภายในตัวคนออกมาใช้ประโยชน์ได้ และถ้ามีการเปรียบเทียบกับความสามารถในการพัฒนาของคนกับสัตว์โลกชนิดอื่น ๆ ที่พัฒนาได้ เช่น ช้าง ม้า ลิง เป็นต้น แล้วคนจะเป็นสัตว์โลกที่พัฒนาได้ดีที่สุด นอกจากนี้คนสามารถเข้าร่วมในการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชนได้ดีที่สุด ตัวอย่างเช่น การสร้างถนนสายหนึ่งขึ้นในหมู่บ้าน การที่คนเข้ามาช่วยกันคิด วางแผน ตัดสินใจ ร่วมกันก่อสร้าง ตลอดจนร่วมกันฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ จนกระทั่งสร้างถนนเสร็จ เช่นนี้ถือว่า คนสามารถพัฒนาให้มีคุณภาพขึ้นได้ โดยคนสามารถใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ทำงานจนบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ในเวลาเดียวกันคนก็สามารถพัฒนาให้เกิดจิตสำนึกในการเสียสละ โดยยอมเสียสละกำลังกาย สุขส่วนตัว มาช่วยกันสร้างถนนด้วยความซื่อสัตย์อดทน และยอมสละกำลังเงินเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างจริงใจและจริงจัง สิ่งเหล่านี้ อาจถือได้ว่าคุณธรรมในตัวคนได้รับการพัฒนาให้เกิดขึ้นบ้างแล้ว อาจกล่าวได้ว่า คนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในชุมชนใดในเมืองหรือในชนบท รวยหรือจน การศึกษาสูงหรือต่ำ จะมีพลังความสามารถในเรื่องความเป็นผู้นำความคิดริเริ่ม และความคิดใหม่ ๆ ซ่อนเร้นอยู่ในตัว หลังความสามารถนี้ สามารถเจริญเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ ถ้ามีโอกาสได้รับการพัฒนาโดยการกระตุ้นเตือน ยั่วยุ ชี้แนะ ส่งเสริมอย่างถูกวิธีถูกทางและอย่างเหมาะสมกับผู้รับ ก็สามารถที่จะดึงเอาพลังความสามารถนี้ออกมาใช้เพื่อยกระดับมาตรฐานในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของตนเอง และส่วนรวมได้

สรุป

การพัฒนาชุมชนเป็นงานที่เสริมสร้างขีดความสามารถและความรับผิดชอบในการพัฒนาตนเอง ชุมชน และประเทศชาติให้เกิดขึ้นเพื่อประชาชน อันเป็นการยึดหลักประชาธิปไตยการ

พัฒนาชุมชนยังสนับสนุนการทำงานร่วมกับบุคคลภายในชุมชนทุกคน โดยถือว่าประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องฐานะ การศึกษา เพศ หรือวัย ไม่ทำงานแต่เฉพาะกับบางกลุ่ม บางพวก ทุกคนในชุมชนมีสิทธิมีเสียงเท่าเทียมกัน คือ มีหนึ่งเสียงเท่ากันในเรื่องของชุมชน การตัดสินใจของชุมชนในทุกเรื่องเป็นการตัดสินใจของคนส่วนมาก และผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนาจะต้องส่งผลไปถึงคนส่วนมากด้วย การมีส่วนร่วมในการประชุมหรือการสนทนาต้องมีบรรยากาศของความเสมอภาค ยอมรับความคิดเห็น และให้ความสำคัญแก่ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มทุกคนว่ามีคุณค่าหรือประโยชน์ นอกจากนี้ แผนพัฒนาชุมชนหรือสิ่งที่จัดทำเป็นโครงการในชุมชนจะต้องเป็นแผนหรือโครงการที่เกิดจากเบื้องล่าง (Grass Root) หรือตัวประชาชนในชุมชน ไม่ใช่มาจากเบื้องบนหรือการวางแผนของผู้บริหารระดับสูง (Bottom up not top down) แล้วนำมาบังคับใช้หรือนำมายัดเยียดให้ประชาชนปฏิบัติตาม การตัดสินใจครั้งสุดท้ายต้องเป็นของประชาชน สิ่งเหล่านี้ ล้วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนได้มีสิทธิและใช้ความสามารถที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตน อันเป็นการตอบสนองต่อหลักการประชาธิปไตยการพัฒนาประเทศนั้น ลำพังอำนาจการปกครองของรัฐแต่เพียงอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วได้ จำต้องอาศัยอำนาจพัฒนาของประชาชนเข้าผสมผสานด้วย ถือได้ว่าเป็นการช่วยสร้างอำนาจพัฒนาของประชาชนดังกล่าวไว้เกิดขึ้นในทุก ๆ ชุมชนเช่น ช่วยพัฒนาองค์กรท้องถิ่นให้เข้มแข็งขึ้น (Strengthening Local Organization) และปลูกฝังประชาธิปไตยในระดับล่างสุด (Grass Root of Democracy) นับเป็นการสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “รากฐานของประชาธิปไตยเริ่มที่หมู่บ้าน” อันจะเป็นรากฐานที่มั่นคงสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาสุพรรณ ตปสีโล. (2565), *พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*, อุบลราชธานี : วิทยาการพิมพ์
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2557). *คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5”*. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.